

Ärende: VN/35482/2024

## **Utlåtandebegäran om regeringens proposition till riksdagen med förslag till Ålands självstyrelselag**

### **Lausunnonantajan lausunto**

#### **Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään**

Beredda tillfälle att avge ett utlåtande angående förslaget till reform av självstyrelselagen för Åland, JM:s publikation 2026:22, framför Ålands tingsrätt och Ålands förvaltningsdomstol följande:

Allmänt kan konstateras att en reform av självstyrelselagen är välkommen och den i motiveringarna angivna strävan till förtydligande önskvärd.

#### 6 kap. Den dömande makten

40 § 1 mom. skulle innebära en förändring för Ålands förvaltningsdomstols del i och med att besvär över Ålands regerings beslut enligt 1) skulle göras till förvaltningsdomstolen i stället för till högsta förvaltningsdomstolen, med undantag för beslut som Ålands regering fattat i sammanträde. Det skulle även finnas möjlighet att i landskapslag ange att beslut i sammanträde kunde överklagas till förvaltningsdomstolen. Enligt 2) respektive 3) skulle även beslut av myndigheter som lyder under lagtinget och beslut omfattas inom den förvaltning som hör till lagtingets verksamhet respektive beslut av myndigheter som lyder under Ålands regering och beslut av den som genom lagtingslag har anförtratts offentliga förvaltningsuppgifter såsom tidigare överklagas till Ålands förvaltningsdomstol.

Punkt 1) i momentet skulle innebära att antalet ärenden vid Ålands förvaltningsdomstol beräknas öka med minst 10 per år. Förvaltningsdomstolen har under flera år haft ärendeanhopning och beviljats medel för en extra förvaltningsdomare för att arbeta bort denna. För närvarande behandlas en lagändring gällande lagen om Ålands förvaltningsdomstol som skulle innebära en möjlighet att inrätta ytterligare en ordinarie tjänst som förvaltningsdomare utöver den enda, nuvarande tjänsten. För det fall att lagändringen blir antagen kommer förvaltningsdomstolen att anhålla om inrättande av en andra ordinarie tjänst, vilket de facto enbart blir ett konstaterande av den rådande situationen.

40 § 2 mom. förblir vid genomläsning oklar och vad momentet innebär för rättskipningen i landskapet. Det förblir oklart hur momentet förhåller sig till det första momentet samt huruvida man eftersträvat en förändring av gällande rättsläge eller inte. I momentet anges att om någon särskild instans för överklagande har inrättats för vissa ärenden genom riksdagslag, ska med avvikelse från 1 mom. beslut som i sådana ärenden har fattats av en myndighet på Åland, överklagas hos den instansen. Genom lagtingslag skulle man dock kunna föreskriva att beslut om avses i 1 mom. 1-3 punkten ska överklagas hos Ålands förvaltningsdomstol, om det på grund av att Ålands lagstiftning skiljer sig från rikets, finns ett behov av att Ålands förvaltningsdomstol är besvärsmyndighet.

I motiveringarna anges att huvudregeln är att beslut som har fattats av en självstyrelsemyndighet, en kommun på Åland eller en statlig myndighet på Åland ska överklagas hos samma instans som i motsvarande fall behandlar överklaganden i riket, om någon särskild instans har inrättats i stället för förvaltningsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen. Med statlig myndighet på Åland avses inte bara Statens ämbetsverk på Åland utan även alla de statliga myndigheter som har en särskild avdelning eller enhet på Åland och som fattar beslut i ärenden som gäller Åland eller personer bosatta på Åland eller företag verksamma på Åland. Bestämmelsen är också avsedd att omfatta statliga myndigheter med en avdelning som handlägger ärenden på Åland men utan permanent verksamhetsställe och/eller bemanning där. Sådana fall som avses i 2 mom. kan gälla t.ex. beslut som gäller arbetslöshetsförmåns ärenden, studiestödsbeslut, beslut på miljörettens och plan- och bygglagstiftningens områden eller offentlig upphandling.

Vidare anges i motiveringarna att bestämmelsen gör det i praktiken möjligt för lagtinget att välja huruvida behörigheten ska tillkomma ett specialforum i riket eller Ålands förvaltningsdomstol. Vid behov ska det således vara möjligt för lagtinget att föreskriva att besvärinstansen på Åland ska vara Ålands förvaltningsdomstol i stället för den instans som är behörig enligt rikets lagstiftning. Ett villkor för lagtingets behörighet att lagstifta på det sättet är att det före ligger ett behov av att förvaltningsdomstolen är besvärsmyndighet på grund av att Ålands lagstiftning skiljer sig från rikets. Överklaganden av upphandlingsärenden ska dock behandlas i marknadsdomstolen i de fall marknadsdomstolen är behörig, dvs. när EU:s tröskelvärden överskrids.

Förslaget verkar medföra en ändring jämfört med den nuvarande situationen. Ålands förvaltningsdomstol handlägger för närvarande besvär arbetslöshetsförmåner, studiestöd, beslut från miljörettens område, beslut från plan- och bygglagstiftningens område samt beslut i upphandlingsärenden där EU-tröskelvärde underskrids. I riket finns besvärsnämnder som handlägger besvär över arbetslöshets- och studiestödsförmåner över vilkas beslut sedan får anföras besvär till försäkringsdomstolen. Dessa besvärsnämnder torde vara sådana specialforum i riket som omtalas i motiveringarna. Visserligen handlägger enbart Vasa förvaltningsdomstol miljöärenden men som del av förvaltningsdomstolens hela verksamhet. Alla förvaltningsdomstolar handlägger besvär över plan- och bygglagstiftning. Det verkar som att avsikten med förslaget är ändra nuvarande förfarande där Ålands förvaltningsdomstol är besvärinstans. I så fall borde det klarare framgå om vissa ärenden kommer att handläggas i riket och vilka dessa skulle vara (dvs. ärenden som inte ens i landskapslag kunde anges att handläggas av Ålands förvaltningsdomstol) samt vilka ärendetyper som skulle kräva åländsk lagstiftning för fortsättningsvis kunna handläggas av Ålands förvaltningsdomstol. Detta borde klart framgå åtminstone av förarbetena. Det bör uppmärksammas att 2 mom. kan komma att kräva lagstiftningsresurser och snabba åtgärder från landskapets sida.

87 § skulle innebära en klar förbättring jämfört med dagsläget. Den föreslagna ändring motiveras i förslaget med att ska det vara möjligt att som administratör eller handläggare använda tjänsten på svenska om en riksmyndighet, inom ett område som hör till rikets lagstiftningsbehörighet, beslutar att en viss digital tjänst ska användas av myndigheter på Åland.

Ärendehanteringssystem både i tingsrätten och i förvaltningsdomstolen är på svenska. Vid förändringar och införande av nya ärendehanteringssystem har den svenska version ofta kommit i sista minuten liksom även översättningarna av manualer men översättningarna har kommit. Däremot är flera administrativa system inom ekonomi- och personalförvaltningen enbart på finska vilket föranleder problem för den svenskspråkiga kanslipersonalen.

89 § innebär ingen förändring jämfört med hur finska språkiga parter språkliga rättigheter förverkligas i båda domstolarna.

Mariehamn 3.8.2026

Kristina Fagerlund

Lagman och administrativ chef för Ålands förvaltningsdomstol

Öhman Malin  
Ålands tingsrätt